

О. SOKOLOVSKAYA
Mykolaiv

ROLE PEDAGOGICAL HERITAGE V. A. SUKHOMLINSKY IN FORMING A CREATIVE PERSONALITY

The article deals with the definition of «creative person», those methodological categories and concepts on which the emerging profession of the future educator. Grounded influence educational heritage of Sukhomlinsky the formation of creative personality.

Key words: creativity, creative personality, formation.

А. С. СОКОЛОВСКАЯ
г. Николаев

РОЛЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ В. А. СУХОМЛИНСКОГО В ФОРМИРОВАНИИ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ

В статье раскрывается дефиниция «творческая личность», те методические категории и понятия на основе которых формируется профессия будущего воспитателя. Обосновывается влияние педагогического наследия В. А. Сухомлинского на формирование творческой личности.

Ключевые слова: творчество, творческая личность, формирование.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2015

УДК 37.035.6:355.23:356.13(477)

В. В. СТАСЮК, Л. В. ОЛІЙНИК, С. М. МОТИКА
м. Київ

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ВІД КОЗАЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ ДО СЬОГОДЕННЯ

Актуальність патріотичного виховання молоді України та реалізація ідеї патріотичного виховання в сучасному українському суспільстві в цілому, набуло особливої значущості. на основі таких причин, як: реальна небезпека зовнішніх загроз територіальній цілісності та непорушності держави, соціальні та економічні зміни. Останні події в Україні викликали значну переоцінку ціннісних орієнтацій молоді. Усі ці причини призвели до деформації сутності патріотизму в соціальному сенсі. Період козацтва заклав основу виховання української молоді. Він був тісно пов'язаний з волелюбним духом козаків, побратимством. Основою козацького виховання є принципи гуманізму, демократії, націоналізму та ідеї українського етнопедагогіки. На сучасному етапі ми стали безпосередніми свідками того, що українські козацькі національні традиції і національна самосвідомість відроджуються та оновлюються.

Український патріотизм явище, яке відображає велике значення історії української державності. Український патріотизм визнає природну картину довгострокового історичного розвитку української нації, а також вносить свій внесок у процес розвитку держави-нації, яка спрямована на формування демократичного і громадянського суспільства.

Ключові слова: українське суспільство, патріотизм, патріотичне виховання, любов до Батьківщини.

Ідея патріотизму в усі часи займала особливе місце не тільки у духовному житті суспільства, але й у всіх найважливіших сферах його діяльності – політиці, ідеології, економіці, культурі та ін. Слово «патріот» (від грецького «patrio-tes», – земляк, співвітчизник) характеризує людину, яка любить свою Батьківщину, віддана своєму народові, ладна йти на жертви в ім'я своєї Вітчизни. Проблема та актуальність виховання патріотизму в української молоді, запровадження реалізації ідеї

патріотичного виховання в сучасному українському суспільстві загалом, стає особливо значущою, спираючись на такі причини як: реальна небезпека зовнішніх загроз територіальній цілісності та недоторканості держави, соціально-економічні зміни, кризові явища, які загострилися останнім часом спираючись на останні події в Україні та ін.

За визначенням С. Гончаренка, «патріотизм» – одне з найглибших громадянських почуттів, змістом якого є любов до

Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури [3, 249]. Під терміном «патріотизм» також розуміють гордість за матеріальні й духовні досягнення свого народу, своєї Батьківщини, бажання збереження її характерних особливостей, її культурного надбання, готовність захищати інтереси своєї громади, народу в цілому. Філософи та політологи визначають патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється в певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів, що узагальнено називається любов'ю до своєї Батьківщини. Це одне з найглибших почуттів, яке має своє історичне підґрунтя, що закріплювалося століттями та тисячоліттями у період розвитку відокремлених етносів. Проте, слід також зазначити, що проблема патріотичного виховання молоді завжди посідала провідне місце, про це свідчать факти, зафіксовані в історичній, педагогічній та філософській літературі.

Проблема патріотизму, пізнання його сутності привертала увагу видатних українських мислителів, державних і політичних діячів, представників науки та культури. Це знайшло своє відображення в працях, зокрема Т. Шевченка, М. Грушевського, А. Макаренка, Г. Сковороди, В. Сухомлинського, І. Франка та інших. Вихованню громадянина-патріота велику увагу приділяли К. Ушинський, Г. Ващенко, С. Русова, І. Огієнко та інші українські педагоги. Важливим для її досліджування також є роботи з теорії та практики формування патріотизму у військовослужбовців Збройних Сил України В. Алещенка, А. Афанасєва, В. Баранівського, О. Даценка, Ю. Красильника, Л. Кримець та інших.

Метою статті є розкриття сутності виховання патріотизму серед сучасної молоді та висвітлення його основи, яка будується на традиціях українського козацтва.

Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності сім'ї, школи, середніх спеціальних та вищих навчальних закладів. У процесі вивчення різних навчальних дисциплін у молоді людини формуються певні патріотичні погляди та переконання.

Як свідчить історія, ще за часів Запорізької Січі існувала специфічна система відбору в школу молодих людей, так званих молодиків. «Хто хотів би стати козаком – мусив наперед служити три роки в старого козака за джура. Джура виконував роботу різного типу: носити за козаком другу рушницю й потрібні клунки. Одразу, коли навчався від того козака володіти зброєю і набирив вправності в битвах, ставав правдивим козаком і діставав зброю: рушницю, шаблю, спис, лук і стріли. Цілком ймовірно, що час перебування молодиків у Січовій школі суворо не регламентувався, а залежав, насамперед, від їх здібностей до військової та духовної науки. Зазначо, коли у школах Західної Європи того часу в системі педагогічних прийомів використовувалась звичайна різка, українське козацтво XVI–XVIII століття утвердило систему освіти на принципах гуманізму, демократизму й народності» [4, 58].

У школах запорізьких козаків найвищими якостями вважалися патріотизм, готовність віддати життя за волю і свободу країни, чесність, самодисципліна, взаємодопомога. Існувало побратимство: хлопчики, що браталися, клялись один одному у вірності та дружбі, християнській любові до кінця життя. У духовному житті молоді козацькою педагогікою відводилась особлива роль лицарській честі і лицарській звитязі. Кожен молодий козак прагнув розвинути в собі ці шляхетні якості. Великий виховний вплив на дітей мали різноманітні види духовного мистецтва (декоративно-ужиткове, музичне, танцювальне, вишивання тощо) та фольклорне виховання (пісні, думи, легенди, перекази, балади, прислів'я, приказки тощо). Вони були пройняті вільнолюбним козацьким духом, пізнавально-виховним потенціалом національної символіки [1, 6].

Українська козацька система виховання – глибоко самобутнє явище, аналогів якому не було в усьому світі. Вона мала кілька ступенів. Передусім – дошкільне родинне виховання, яке утверджувало високий статус батьківської і материнської козацької педагогіки. Другий ступінь козацького виховання можна назвати родинно-шкільним. Пізніше козаки, які прагнули знань, училися у вітчизняних колегіумах, у відомих університетах Європи, отримували підвищену і вищу освіту. Такі молоді люди, освічені і виховані на європей-

ському рівні, часто очолювали національно-визвольний рух, брали активну участь у розбудові освіти, науки і культури України. У січових і козацьких школах, школах джур, а також по закінченні вищих навчальних закладів юнацтво отримувало систематичне фізичне, психофізичне, моральне, естетичне і трудове виховання, національно-патріотичну підготовку, спортивно-військовий вишкіл.

Звідси бачимо, що козацька духовність розвивалась на основі багатогранних національних традицій, християнської віри. Дослідники козацької духовності називають такі її складові: козацька ідеологія, філософія, мораль та етика, козацький світогляд, характер тощо.

Важливе місце в духовному житті молоді козацька педагогіка відводила неписаним законам, які складала кодекси лицарської честі та звичаї. Кодекс лицарської честі містив такі якості особистості: любов до батьків, рідної мови, вірність у коханні, дружбі, побратимстві, у ставленні до Батьківщини; готовність захищати слабших, турбуватися про молодших, зокрема, про дітей; шляхетне ставлення до дівчини, жінки, бабусі; непохитна вірність ідеям, принципам народної моралі, духовності (правдивість і справедливість, працьовитість і скромність тощо); відстоювання повної свободи і незалежності особистості, народу, держави; турбота про розвиток національних традицій, звичаїв та обрядів, бережливе ставлення до природи, землі; прагнення робити пожертвування на будівництво храмів, навчально-виховних і культурних закладів, пам'яток історії та культури; цілеспрямований розвиток власних фізичних і духовних сил, волі, можливостей свого організму; уміння скрізь і всюди чинити благородно, шляхетно, виявляти лицарські чеснот [2, 13].

Як відомо, у козацьку добу було створено систему української освіти та виховання, тісно пов'язану із свободололюбивим духом козацтва, побратимства, основою якої були принципи гуманізму, демократизму, народності, ідеї українознавства та української етнопедогогіки. Зараз ми є безпосередніми свідками того, що українські козацькі національні традиції відроджуються, оновлюються, відроджується національна свідомість, розвивається українська етнопедогогіка. Досить часто проводяться посвяти в козаки, тижні козацької слави, фестивалі, козацькі змагання.

Наші козаки завжди підтримували прагнення до грамоти, освіти, надавали підтримку православним братствам та їх школам, відстоювали збереження в них національного, народного духу, православної віри, виховання патріотизму, любові до рідної землі, її народу, рідної мови, шанування народних, козацько-лицарських звичаїв, традицій, тобто здійснювали українознавчий напрям у навчанні та вихованні, завданнями якого були і є актуальними на сьогодні, такі:

- виховання правової культури, поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки – Герба, Прапора, Гімну України та історичних святинь;
- утвердження в свідомості громадян об'єктивної оцінки ролі українського війська в українській історії, спадкоємності розвитку Збройних Сил у відстоюванні ідеалів свободи та державності України і її громадян від княжої доби, Гетьманського козацького війська, військ Української народної республіки, Січових стрільців, Української повстанської армії до новітніх часів незалежності;
- успадкування патріотичних, духовних та культурних надбань українського народу, що сприяє набуттю соціального досвіду, який є нероздільною частиною в патріотичному вихованні молоді;
- самореалізації особистості в Україні, спираючись на її інтереси та можливості, а також забезпечення сприятливих умов для повноцінного, всебічного та гармонійного розвитку;
- формування психологічної та фізичної готовності молоді до виконання громадянського і конституційного обов'язку, відстоювання національних інтересів та незалежності держави, а також, мотивації молоді до державної та військової служби;
- відродження та розвиток українського козацтва як важливої громадської сили військово-патріотичного виховання молоді;
- створення умов для розвитку професіоналізму, громадянської активності, високої мотивації до праці як основи конкурентоспроможності громадянина і держави загалом;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, людей похилого віку, турбота про молодших та людей з особливими потребами;
- сприяння розвитку фізичного, психічного та духовного здоров'я, задоволення естетичних і культурних потреб особистості;
- у вихованні та навчанні реалізація індивідуального підходу до особистості на рівні сім'ї, школи, позашкільних закладів та вищої школи.

На сьогоднішній день основними державними інституціями, що забезпечують питання формування і реалізації державної політики у сфері патріотичного виховання молоді є Міністерство освіти та науки, Міністерство у

справах сім'ї, молоді та спорту, Рада Національної Безпеки та Оборони України, Міністерство оборони України, Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України та інші [5]. Великі надії покладаються щодо ефективності роботи з виховання патріотизму українського суспільства на щойно створене Міністерство інформаційної політики. Важливе місце у системі патріотичного виховання молоді відведено школі. У ній створені і реалізовані відповідні навчальні програми з предметів гуманітарного циклу (Історія, Людина і світ), які б відображали основні етапи становлення української державності й висвітлювали життя та діяльність видатних українських діячів. Особлива увага приділяється викладанню історичних дисциплін, оскільки саме через них здійснюється докорінне оновлення поглядів на минуле України та звільнення його від стереотипів та міфів радянсько-імперської доби. Як зазначає академік І. Юхновський, що одним із першочергових завдань Українського інституту національної пам'яті є аналіз наявних засобів подання історії України, передусім шкільних підручників [6, 16].

Український інститут національної пам'яті ініціює створення групи авторитетних істориків, котрі працюватимуть над переглядом змісту підручників і посібників з історії України під кутом зору такого трактування історичної пам'яті українського народу, яке сприятиме розвитку патріотизму і національної гордості та гідності у молодого покоління. Сьогодні патріотичне виховання в навчальних закладах організується також через табори патріотичного спрямування, здійснюються екскурсії по «місцях пам'яті», проводяться відповідні науково-практичні конференції, реалізуються дослідно-експериментальні роботи. За останній час було проведено декілька науково-педагогічних досліджень з метою формування національної свідомості особистості на засадах християнської моралі та національних цінностей.

Найважливіше місце у вихованні патріотизму молоді людини відводиться навчальним закладам Міністерства оборони України. У сьогоdnішніх умовах Міністерство оборони України реалізує ряд заходів з патріотичного виховання особистого складу української ар-

мії. Відповідно до Директиви Міністра оборони № Д-22 «Про вдосконалення системи військово-патріотичного виховання у Збройних Силах України» оборонне відомство акцентує увагу на проведенні патріотичних заходів спільно з місцевими органами влади. У навчальних закладах міністерства патріотичне виховання є невід'ємною складовою формування моральних засад майбутніх захисників Батьківщини. Досить схвальним є також створення нових навчальних закладів, які здійснюють виховання на кращих козацьких традиціях, зокрема військових ліцеїв.

З метою перспективи подальшого виховання патріотизму сучасного українського суспільства, на нашу думку, доцільно було б: створити єдиний координаційний центр під патронатом Президента України для забезпечення ефективного здійснення патріотичного виховання молоді за допомогою представників відповідних міністерств, громадських організацій та засобів масової інформації; посилити співпраці органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями з метою покращення національно-патріотичного виховання; створити та реалізувати програми патріотичного виховання молоді у навчальних закладах різного рівня акредитації та органах місцевого самоврядування; удосконалити концепції національно-патріотичного виховання молоді, спираючись на новітню нормативно-правову базу, відповідні нормативно-правові документи з урахуванням викликів сьогоdnішнього дня; сприяти забезпеченню патріотичного виховання молоді шляхом розроблення рекомендацій для посилення патріотичної спрямованості програм радіомовлення та телебачення, а також друкованих матеріалів масової інформації; надати підтримку виробництва вітчизняної кінопродукції, видання творів, постановки спектаклів, спрямованих на патріотичне виховання молоді та суспільства загалом.

Отже, український патріотизм – явище, яке відображає усю цінність історії української державності. Український патріотизм визнає природну закономірність довготривалого історичного розвитку української нації, а також сприяє процесу національно-державного розвитку, спрямованого на побудову демократич-

ного, громадянського суспільства. Беручи до уваги відродження, активний розвиток українського козацтва, віддаючи глибоку повагу їхньому патріотизму, мужності та героїзму, а також усвідомлюючи визначальну роль сучасних Збройних Сил України у захисті незалежності, територіальної цілісності держави, Президент України відзначив 14 жовтня як «День захисника Батьківщини». Перспективою дослідження є врахування національного історичного підґрунтя у вихованні українського патріотизму, спрямованого на розбудову європейського, демократичного, правового та громадянського суспільства.

V. STASYUK, L. OLYNIK, S. MOTUKA
Kiev

UKRAINIAN YOUTH PATRIOTISM EDUCATION: FROM COSSACKS TRADITIONS TO THE PRESENT

The topicality of patriotic education of Ukrainian youth and the introduction of realization the idea of patriotic education in modern Ukrainian society in general, became particularly significant. based on such reasons as: the real danger of external threats of territorial integrity and inviolability of state, social and economic changes. In the recent events in Ukraine, thereby causing a significant reassessment of value orientations of young people, the lack of nationalism, all these reasons caused the deformation of essence of patriotism in its social sense.

In the period of Cossacks there was a system of Ukrainian education which was closely related to freedom-loving spirit of Cossacks and their sworn brotherhood, the base of these were principles of humanism, democracy, nationalism and the idea of Ukrainian ethno pedagogy. Nowadays we are direct witnesses of fact that Ukrainian Cossack national traditions and national consciousness are reviving and renewing. Ukrainian patriotism is a phenomenon that reflects the great value of the history of Ukrainian statehood. Ukrainian patriotism recognizes the natural pattern of long-term historical development of the Ukrainian nation and also makes a contribution to the process of nation-state development, which is aimed at formation of democratic and civil society.

Key words: Ukrainian society, patriotism, patriotic education, a devotion to the Motherland.

В. В. СТАСЮК, Л. В. ОЛЕЙНИК, С. М. МОТЫКА
г. Киев

ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА УКРАИНСКОЙ МОЛОДЕЖИ: ОТ КАЗАЦКИХ ТРАДИЦИЙ В НАСТОЯЩЕЕ

Актуальность патриотического воспитания молодежи Украины и реализация идеи патриотического воспитания в современном украинском обществе в целом, приобрело особую значимость. на основе таких причин, как: реальная опасность внешних угроз территориальной целостности и нерушимости государства, социальные и экономические изменения. Последние события в Украине вызвали значительное переоценку ценностных ориентаций молодежи. Все эти причины привели к деформации сущности патриотизма в социальном смысле. Период казачества заложил основу воспитания украинской молодежи. Он был тесно связан с свободолобивым духом казаков, побратимством. Основой казацкого воспитания являются принципы гуманизма, демократии, национализма и идеи украинской этнопедагогике. В настоящее время мы стали непосредственными свидетелями того, что украинские казацкие национальные традиции и национальное самосознание возрождаются и обновляются.

Украинский патриотизм явление, которое отражает большое значение истории украинской государственности. Украинский патриотизм признает естественную картину долгосрочного исторического развития украинской нации, а также вносит свой вклад в процесс развития государства-нации, которая направлена на формирование демократического и гражданского общества.

Ключевые слова: украинское общество, патриотизм, патриотическое воспитание, любовь к Родине.

Список використаних джерел

1. Адамівський курінь «Молодої Січі» // Освіта. — 2002. — 6 листопада. — С. 6—7.
2. Афанович О. Школи в Запорізькій Січі // Українське слово. — 1996. — 14 листопада. — С. 13.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К., «Либідь», 1997. — 249 с.
4. Медвідь Л. Українська козацька педагогіка / Л. Медвідь // Початкова школа. — 1996. — № 10. — С. 58—60.
5. Робоча група з питань патріотичного виховання молоді при апараті РНБО ініціює розробку загальнодержавної концепції патріотичного виховання молодих людей [Електронний ресурс] // Рада національної безпеки і оборони України [веб-сайт] — Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/450.html>
6. Юхновський І. Про ідеологію і політику Українського інституту національної пам'яті / І. Юхновський // Дзеркало тижня. — 2007. — № 40. — С. 16—18.